

WB013: vragen met verborgen opties

Gemaakt door Rick van Vliet, International School The Hague

Suggesties voor het inzetten van het filmpje

Het filmpje wordt vooraf bekeken en tevens wordt het bijbehorende verhaaltje gelezen.

Leerdoel

Deze les is geschikt voor leerlingen vanaf 2 Havo / VWO. Na afloop van de les kunnen leerlingen eigen voorbeelden geven van *valse dilemma's* en hun betekenis en gebruik toelichten.

Didactische opzet

De beide opdrachten worden eerst individueel of in kleine groepen voorbereid. Daarna klassikaal besproken. Een mogelijke vervolgoopdracht is: onderzoek naar andere debatteertechnieken. Zie voor verdere achtergrond voor leerlingen bijvoorbeeld: http://www.rug.nl/scholieren/profielwerkstukken/alfasteunpunt/onderwerpen/klassieke_talen/retorica

Inleiding

Vals hè, van Bas?

Deze truc staat bekend onder verschillende benamingen. Het zet aan tot het maken van een *of-of denkfout* en tot *zebra-denken* bij het "slachtoffer"; de "dader" stelt bewust een *vals dilemma*.

In het debat of in een geschreven betoog is dit een truc uit het repertoire van de klassieke retorica die de spreker/schrijver vaak toepast.

Doel: het zo overtuigen (of overdonderen!) van je toehoorder/lezer dat deze gedwongen wordt te denken dat het enig mogelijke antwoord de ene dan wel de andere voorgestelde optie is.

Grijstinten zijn zo niet mogelijk, antwoorden zijn of zwart of wit. Genuanceerd nadenken over een probleem wordt ontmoedigd.

In het publieke debat zijn tal van voorbeelden te vinden:

Zo stelde George Bush jr. (Obama's voorganger) tijdens Amerika's inval in Irak dat landen hem niet steunden in deze actie wel tegen Amerika moest zijn. 'You are either *with us*, or *against us*'.

Minister van Financiën Bos stelde recent in het debat over de ondergang van de DSB bank van directeur Scheringa dat "als een zwemmer verdrinkt, komt dat niet omdat hij niet gered werd, maar omdat hij niet kon zwemmen".

Richard Dawkins, evolutionair bioloog, schrijver en 'Professor of the Public Understanding of Science' in Oxford stelt in veel van zijn artikelen dat religie de voortgang van de wetenschap nog steeds in de weg staat. Hij veegt de vloer aan met iedereen die gelooft in

de mogelijkheid dat er meer bestaat dan wat de harde wetenschap ons oplevert aan inzichten over de mens, de aarde, het universum. Religie, 'new-age' denken, geloof in 'intelligent design': allemaal 'mumbo-jumbo' volgens Dawkins.

Je bent *of* volledig overtuigd atheïst, *of* niet in staat om iets werkelijk te begrijpen van de wereld om je heen.

Opdracht 1

Bedenk bij de drie hierboven genoemde voorbeelden welke grijstinten mogelijk zijn. Welke alternatieven blijven buiten beschouwing in de manier waarop deze *valse dilemma's* gepresenteerd worden? Bespreek in de klas.

Opdracht 2

Zoek zelf voorbeelden van het gebruik van *valse dilemma's*, uit het nieuws, schoolomgeving, familie/vrienden kringen. Vaak zijn het personen die een zekere autoriteit hebben, die gebruik maken van deze techniek om je te overtuigen van hun gelijk. Politici, leraren, ouders....? Presenteer individueel, in de klas.